

IX. Pričujoča postava nikakor ne spreminja tistih pravic, ki jih postava od privilegij naklanja, imetnikom privilegij zavolj kake iznajdbe, poprave ali najdbe.

X. Našemu ministru notranjih reči je naročeno, izpeljati to postavo. (Dalje prihodnjič.)

Véliki zbor krajske kmetijske družbe.

(Dalje.)

Potem, ko je gosp. dr. Bleiweis zboru razodel svoje mnenje, kako bi se dalo iz kmetijskega ozira večkrat se ponavljajočim nadlogam naše dežele v okom priti, je gospod dr. Ahačič poprijel besedo rekši: Jez v obče rad poterdim, kar je gosp. dr. Bleiweis svetoval v blagor naši domovini, vendar s tem po mojih mislih ni še vse pri kraji, ker gosp. dr. Bleiweis-ovi svetovi obsegajo le bolj to, kar naj bi se storilo, jez pa imam še marsikaj svetovati, kar naj bi se opustilo. Preden pa to slavnemu zboru razložim, naj omenim nekaj še zastran razdelitve občinskih pašnikov (gmajn). Take pašnike razpartiti, bi bila gotovo velika dobrota; al zapovedati to in siliti ljudi, da morajo gmajne razdeliti zdaj še ni mogoče, ker je še dosti takega svetá, zavoljo ktereга je pravda, čigav da je; treba je tedaj, da se pred ta reč razsodi in vsakemu svoje pravice določijo.

Gospod dr. E. Costa se je na to oglasil in rekel, da gospod dr. Bleiweis gotovo ni menil tistih pašnikov, ki spadajo v versto prepirnih ali pravdi še podverženih reči, tedaj ne tistih, o katerih bojo komisije še le sodile, ki so ravno zdaj postavljene za poravnanje zemljišnih pravic in dolžnost, ampak menil je sila veliko množico tistih občinskih pašnikov (gmajn), katerih deležniki so dobro znani in med ktere se dá svet brez vsega zadržka lahko berž razpartiti. — Dr. Bleiweis poterdi, da le tistih tisuč in tisuč oralov občinskih pašnikov, ki jih je gori omenil, naj se hitro razdeli med deležnike, ker o njih ni nobene pravde več, čigavi da so.

Potem poprime gosp. dr. Ahačič spet besedo in začne govoriti o tem, kar je izperva rekel, namreč, naj se opusti in odverne marsikaj, kar nadloge pomnožuje kmetijam, in tu sém spada tudi to, ako gosposka (sodniška in politična) pri na kant djanih kmetijah po sodniških služabnikih dá rubiti vso živino, živinsko klajo, kmetijsko orodje in semensko žito, ktere reči kmet za svojo kmetijo tako potrebuje, da brez njih ne more več kmetovati; take reči se brez vsega pomislika za premikljivo blago (mobilare) vzamejo, popišejo, rubijo in poprodajo. Al teh reči modra postava ne stavi v versto premikljivega blaga, ampak §. 296 deržavljanskih bukev (bürgerl. G. B.) jih stavi v versto nepremikljivih, ki se ne smejo kmetu vzeti, kakor rokodelcu po 340. §. ne njegovo za rokodelstvo najbolj potrebno orodje ne, pa tudi ne dopusti, da bi se kakemu dolžniku vzelo za vsakdanje potrebe potrebno oblačilo.

Gledé na vse to svetuje gosp. dr. Ahačič: naj kmetijska družba c. kr. deželno poglavarstvo pripomoči prosi, da bi se, kadar se ima kakemu na kant djanemu kmetu po sodniški ali politični gosposki premikljivo blago rubiti in prodati, saj toliko žita, toliko lesa, toliko živine in živinske klaje in tisto orodje, ki je kmetu potrebno, da more dalje kmetovati, za nepremikljivo blago štelo in se tedaj rubiti ne smelo, — tudi naj bi sodniški služabniki nikoli sami ne prišli rubiti, ampak vselej naj pokličejo soseskinega moža kot zvedenca, kateri naj bi določil, kaj se brez pogube kmetove rubiti ne dá, zakaj taki kmet nima dnarja, da bi mogel še le pravdo začeti, da bi se to ali uno ne rubilo; tudi naj se gosposkinim (rihtnim) služabnikom oestro zaukaže, da se pri rubljenji obnašajo zmerno, kakor postava veli.

Njih eksc. deželni poglavar so na ta svet opomnili, da bi utegnil kredit sploh škodo terpeti in bi se ljudém neraji

dajalo na upanje, ako bi se toliko reči štelo med nepremikljivo blago, ki bi se rubiti ne smelo, kadar dolžnik ne more drugač plačati.

Gosp. dr. E. Costa pravi, da se od sodniških hlapcov ne more misliti, da bi mogli prav presoditi, kaj in pa koliko žita, živine itd. spada v versto tistega blaga, ki je za gospodarstvo neobhodno potrebno in bi se kmetu rubiti ne smelo, tedaj dostavlja gosp. Ahačičevemu nasvetu le-to: naj bi pri rubljenji premikljivega blaga vselej tudi gosposkin uradnik pričujoč bil.

Na to odgovori gosp. dr. Ahačič, da gosp. dr. Costa-tovega dostavka ne more poterdti, zakaj eksekucijsni stroški so že zdaj dosti veliki in bi potem takem se še bolj narastli, ker bi treba bilo še uradnika plačati. Tudi naši mlajši uradniki niso v kmetijskih rečéh tako podučeni, da bi mogli prav razsojevati, kaj je za gospodarstvo neobhodno potrebno in kaj ne. Župan ali kak drug županijsk svetovavec, katerim je stan njih sosedov najbolj znan, bojo vselej najbolj vedili določiti, kaj je treba, da se rubljenemu kmetu pusti, da more še dalje kmetovati.

Zbor je poterdil vse dr. Bleiweis-ove nasvete, pa tudi dr. Ahačičev dostavek. (Dal. sl.)

Od orgel sploh,

posebno pa od novih orgel v Ipavi.

Iz Ipave. J. G. — V zadnjem shodu duhovšine v Ljubljani so me gospodje od več krajev po orglah popraševali, ki so se za farno cerkev v Ipavi delale, ali so že dodelane, in kakošne da so. Se vidi, da si mojster gosp. Franc Dev iz Ljubljane, ki je te orgle izdelal, še nobenega hvalivca ni najel, ki bi ga na vse strune razglasoval in hvalil, kakor se pogostoma oglašujejo in zerno in pleve enako hvalijo. Zatoraj bom morebiti komu ustregel, da sam povem, kar se dá od orgel sploh in od mojstra Dev-a povedati.

Orgle so že dogotovljene; v véliko saboto so v čast godu vstajenja našega G. J. K. pervikrat zapele; prav dogotovljene so bile pa nekaj kasneje, tako da njih očitna preskušnja je še le 29. maja mogla biti. Imajo 24 glasnih spremenov ali registrov, dvanajst v vélikem, šest v zgornjem podperstniku (manualu) in šest v podnožniku (pedalu). Principal v vélikem podperstniku je mere šestnajst čevljev, drugih pet spremenov meri po 8, med katerimi se trobenta z jeziki šteje; drugi so manjše mere, toda mikstura in kornet sta trojnoverstna. Gornji principal je osem čevljev in na tistem sapniku (Windlade) stoji tudi „vox humana“, ki se v podobi od vseh drugih pišal močno loči. Vsak spremen v podperstnikih šteje po 56 pišal, tako, da seže na desno do \bar{g} , in na levem je, kakor se že povsod dela, velika oktava neokrajšana.

V podnožniku šteje vsaki spremen po 24 pišal, kar se malo kje dobi. Principalbas odpert in pozavna merita po 16 čevljev, „unterzac“ 32', drugi trije po 8'. V celih orglah je glasov 1360.

Dve reči ste me gnale, za preskušnjo in presojo teh orgel pervake v glasbini povabiti, enkrat zato, ker je izdelovanje veliko več dnarja pobralo, kakor je bil mojster sam presodil, drugič zato, ker je on po deželi še malo znan, da ga pristojni umetniki po njegovem prvem večjem delu ali v nič pokopljejo, ali ga pa deželi po spodobnosti priporočijo. Povabil sem bil dobro znanega gosp. Rihar-ja, vodja glasbine v škofijski cerkvi in gosp. Antona Nedveda, c. k. učenika v glasbini in vodja družbe godbinega soglasja iz Ljubljane. Povabil sem bil tudi iz Gorice v tej reči najbolj slovitega gospoda, pa je bil zadržan priti.

Perva dva gospoda sta bila prišla, delo na vse strani do najmanjih reči pregledovala, glasove vseh spremenov posebej, spremene med sabo, in vse skupaj poskuševala z vednim ozirom na to, kar je bil mojster v svojem obetu

izpeljati obljubil. Kaj in kako sta vse najdla, je v spisu popisano, iz kterega po debelem to le posnamem:

Delo sta najdla prav dobro izpeljano, glasovi vseh spre-
menov so po svojih posebnostih srečno zadeti, in kar moj-
strijo najbolj naznanuje, da vsi glasovi enega spremena so
si po svoji posebnosti skoz in skoz enaki, to je, principal
daje v vseh 56 pišalih principalni glas, gamba gambinega itd.,
kar se ravno lahko ne zadene. Flavta poje, kakor da bi
koga naustno piskati slišal, ravno tako se „vox humana“ v
svojem ginljivem žalovanji dobro zadeta razodeva. Oglas
vseh pišal je hiter, čist in gladek brez vsega zastajanja,
zmiraj v enaki moči, jemlji vsaki glas posebej ali na vse
perste, igraj hitro ali počasi. Glasovi enega spremena se v
drugega soglasno zalivajo, vsi se med seboj tako složno
sprejemajo, da nekak veličasten mir brez vsega vriša in
ropota v celih orglah dije.

Toliko od glasenja orgel.

Potem pravita presojevavca, da sta najdla čedno izde-
lano in umetno izpeljano orgeljsko omaro, v ktere obličji
80 velikih in malih iz čisto lekaniga angležkega cinja čedno
vverstenih pišal stoji in cerkvi lepo snago dela. Orglarska
miza stoji pred omaro proti altarju in je spet zasterta z
nekakim majhnim orgeljskim obrazom, po katerem je posebej
16 čisto olikanih cinjastih pišal razstavljenih. Meh, ki
orglam sapo daje, je en sam, pa ta velik, štirivoglat, in se
na vse kraje enako kviško vzdiguje. Ta meh druga dva
s sapo napolnujeta, katerih pa po stari navadi ne tlačiti ne
vleči ni treba, le nekak obešen zibnik (Pendel) se sèm ter
tjè goni in mehove vzdiguje. Takega mehú na Krajskem
še nikjer ni, in goniti ga tako, kakor se tukaj goni, je
težko kje še viditi. Tudi pri sapnih zaporih ali ventilih sta
najdla, da po večjih žuknih (Kanzellenspüunde) so nastav-
ljeni taki zapori, ki se na vse strani enako odpirajo, in ne
na pol, kakor je pri navadnih mogoče. Pri teh novih za-
porih še enkrat toliko sape v pišali pride, kakor pri starih,
kar je pri velikih orglah za prav velik dobiček šteti. Ko-
likor se vé in bere, od takih zaporov ni še nikjer nič zna-
nega in se sme reči, da jih je gospod Dev pervikrat
tukaj poskušal.

Vse delo je čisto in skerbno storjeno, vsaka najmanjša
reč je po svoji potrebi do kraja dognana; vse vretenca v
medenih pušicah tekó; povsod je viditi, da si mojster ni le
prizadeval kaj dobrega narediti, temuč da tudi v resnici
vse dobro ume in zato se omenjeni spis s temi besedami
sklepa:

„Veseli naji, da smeva očitno spoznati, da nama je
gosp. Dev s tem svojim pervim delom verlega, prav izur-
jenega in prevdarnega domorodnega orgelmajstra v sebi po-
kazal, kterega vsakemu cerkvenemu predstojništvu živo pri-
poročujeva, ki svoji cerkvi veljavne in dobro rabne orgle
priželjijo“.

Toliko sta moža od orgel povedala, ktera vesta, kaj
pravita, in toliko le tudi jez povem, in si ne upam, sam
od sebe nič pristavljati, ker mi tudi vera ne gré. Kdor bi
rad pa še več vedil, je treba, da delo sam pregleda in pre-
sliši. Ne zamerim, če kdo vsakemu hvaljenju ne verjame,
ker v nobeni reči se tako nepremišljeno ne hvali, kakor
ravno v cerkvenih izdelkih, od kterih se najmanj potreb-
nega zapopadka ima. Če kdo kje kake orgle, kako malarijo
ali kaj podobarskega v cerkev postavi, berž in berž se v
rog zatrobi, in se „mojster“ na silo povzdiguje in hvali.

Posebno orgelskih mojstrov je zdaj že v vsakem kotu,
in vendar malo kje se kake pridne orgle vidijo. Kak moj-
ster-skaza, če zna kako pišal narediti, se že šteje za „or-
gelpavra“ in se ponuja orgle delati, dasiravno še sto drugih
reči ne vé, kar umetnost za dobre orgle narediti terja.

Cerkvene predstojništva mi naj ne zamerijo, če povém,
da jih je tudi več, ki malo zapopadka od spodobnih, dobrih
in terdnih orgel imajo, na besedo takih večidel širokoust-
nikov se zanesejo, več sto in tavžent goldinarjev štejejo,

in za malo časa se praskajo, ker so prisiljeni po dotičnih
mojstrih delo popravljati in nove dnarje šteti, ali pa naravno
delo stati pustiti. In kdo je tega kriv? Lahkomišljenost
tistih hvalivcov, ki take ljudi očitno po časnikih nosijo, ali
jim celó pisane pohvale na pot dajejo, da druge ž njimi
motijo in sleparijo. S takimi pismi so tudi mene taki možje
motili, ki so jih od tega in unega cerkvenega predstoj-
ništva z debelo hvalo prejeli, in so mi tudi dosti cerkvenih
krajcarjev za popraviljanje orgel pobrali, tako, da se mi
dolžnost zdí, vse, kterim je mar, na varnost opomniti, ki jo
je treba pri takih ljudéh imeti. Taki mojstriskaze vse ob-
lazijo, in se povsod vrivajo, — učeni in zanesljivi mojstri
pa zadej ostajejo, ker jih je sram se ljudem siliti. Tako
nesrečo ima ravno g. Dev; osemnajst let se je orglarije
na Dunaji učil, je po Estrajhskem, po Moravskem in po
Ogerskem kakor podmojster veliko orgel postavil in zdaj je
že kakih osem let v svoji domovini na Krajskem, in kmalo
bi rekel, da nikdor še za-nj ne vé. Ne rečem, da tudi
sam ni tega kriv, ker se pa spet premalo ponuditi zná.
Kdor bo ž njim govoril, in nabrušen jezik pričakuje, bo
kmalo mislil, da ta človek ne more dosti vediti, ker svojih
učenost vsakemu razkladati ne zná. Zato se ni bati, da bo
sebe in druge za norca imel, in se z znajdbami hvalil, ki
so že po sto in dvesto let stare, kakor postavim z „vox
humana“, ki že zdavnej v vseh večjih nemških orglah stoji.
Le kos v umetnosti je tisti, ki že znajdenim rečem pravi
glas dati more, in prav za prav: Kdo vpraša le po novih
znajdbah? Vpraša se le po dobrih, stanovitnih
orglah. Kdor pa misli take orgle imeti, je treba, da se
izurjenih, pa tudi vestnih mož derži, in to hvalo moram
po svoji vesti Devu dati, da se je takega pri meni skazal,
in se zanesem, da ga ne bom zapeljal, kdor mu svoje za-
upanje skaže.

Zdaj pa še nekaj, kar sem se pri izdelovanji naših
orgel izučil. Če hočeš dobro delo imeti, da bo hvale vredno,
in da bo sto in več let dočakalo, ne derži se za sto ali
dvesto gold. več, zakaj cinj je bolj drag kot svinec ali les,
in terd in suh les spet bolj drag kot kaka slaba mečava;
dobro čisto delo več časa jemlje kot kakošno poverhno po-
siljenje. Jez sem hotel tudi dober kup vse in pa dobro
imeti, pa ni šlo, in sem moral primikati in primikati, da
me glava boli, ker sem z očmi vidil, da ne gré drugač.

Drugič ne terjaj svojoglavno, da češ orgle od toliko
in toliko spremenov imeti; umen mojster bo to nekako po
cerkvi sam najbolj razsodil, in tudi ne misli, da orgle od
več spremenov morajo bolj drage biti, kot z manj, zakaj
spremen od spremena se v ceni toliko razločuje, da ti
enega za kakošnih 20 — 30 gold. naredí, drugega pa za
100 in tudi 200 gold. dati ne more. Odtod pride, da kod
pravijo: Naše orgle imajo 15 ali 18 spremenov, pa nimajo
takega glasú in moči kakor une z dvanajsterimi spremeni.
Zakaj? Tukaj so same žvergulje nastavljene, tam pa mo-
žaki gromijo. Zato zná unih dvanajst več veljati, kot teh
osemnejst.

Slovenščina in srednje učilišče v Mariboru.

(Dalje in konec.)

Konec prosenca t. l. nam je bil poslan ministerski
razpis po namestništvu, kteri hoče, da se podlage nazna-
nijo, na kterih bi se poduk v nemškem in slovenskem je-
ziku v tukajšnih gimnazijah tako mogel urediti, da bi se
terdno od stopnje do stopnje omejeno ž njim ravnalo in za-
željeni nasledek zagotovil. O tem razpisu je podpisanih
razun dveh naših gosp. učnikov, ki sta za našo reč govo-
rila, in nekega nemškega, ki nam je nasprotno zakrožil
(kar je ravnateljstvo o tem napisalo, vemo) v nemški be-
sedi svoje misli po priliki tako-le razkril:

Ko je nova učna osnova in gimnazijska preuredba v
avstrijskem cesarstvu se uresničila, je tudi po pravici bil